

marife

dini arařtırmalar dergisi
Turkish Journal of Religious Studies

cilt / volume: 20 • sayı / issue: 1 • yaz / summer 2020

ARAŐTIRMA
Research

Sahâbî Vahşî b. Harb'in Hayatı

Mithat Eser

Doç. Dr., Selçuk Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi
İslam Tarihi ve Sanatları Bölümü Siyer-i Nebi ve İslam Tarihi Anabilim Dalı
mithateser@hotmail.com | <https://orcid.org/0000-0002-7738-9611>

Geliş Tarihi / Received: 15.04.2020 • Yayına Kabul Tarihi / Accepted: 23.06.2020

Öz

Vahşî b. Harb, Habeş asıllı bir köledir. Efendisi, Mekke'de Nevfeloğulları kabilesine mensup Cübeyr b. Mut'im'dir. Künyesi Ebû Desme'dir. Ailesinden sadece oğlu Harb bilinmektedir. O da babasından hadis rivayet etmesiyle tanınmaktadır. Vahşî'nin hayatındaki en çok bilinen husus Hz. Hamza'yı Uhud Savaşı'nda şehit etmesidir. Bunun sebebi, efendisi Cübeyr'in, amcasının intikamını alma arzusudur. Vahşî, Hendek Savaşı'nda da iki sahâbîyi şehit etmiştir. Mekke Fethi esnasında genel aştan muaf tutulmuştur. Bu sebeple Tâife kaçırmıştır. Vahşî Tâiflilerin Hz. Peygamber'e gönderdiği heyet içerisinde yer almıştır. O bu görüşmeler esnasında Müslüman olmuştur. Ancak Hz. Peygamber'in onu görmeme isteği üzerine onunla birlikte çok bulunamamıştır. Hz. Peygamber'in vefatından sonra Yemâme'deki Akrabâ' Savaşı'na katılmıştır. Burada peygamberlik iddiasında bulunan Müseylimetülkezzâb'ı öldürmüştür. Daha sonra Şam fetihlerine katılmıştır. Yermük Savaşı'nda bulunmuştur. Dimeşk Fethi'ne katılmış, bir müddet burada ikamet etmiştir. Daha sonra Humus'a yerleşmiş ve Hz. Osman'ın halifeliği döneminde burada vefat etmiştir. Vahşî, Buhârî'nin Sahîhi'ndeki rivayette Hz. Hamza'yı şehit edişini ve Müseylimetülkezzâb'ı öldürüşünü anlatmıştır. Başta Ebû Dâvûd, İbn Mâce ve Ahmed b. Hanbel'in gibi hadis kaynaklarında yer alan on dört hadis rivayet etmiştir. Anahtar Kelimeler: İslam Tarihi, Sahâbî, Vahşî b. Harb, Hz. Hamza, Müseylimetülkezzâb.

The Life of Sahâbî Wahshî b. Harb

Wahshi b. Harb was Abyssinian slave. His master was "Djubayr b. al-Mut'im" from the tribe of Banû Nawfal. His epithet was Abû Desme. Among his family, only his son Harb is known. He was known with his narration hadith from his father. Most known event in Wahshi's life was that he martyred Ĥamza b. 'Abd al-MuĤtalib in the Battle of Uhud. The reason for this Jubayr's desire to avenge his uncle. Wahshi martyred two sahâbî (companion) in the Battle of Trench (al-Khandaq). He was excluded from general amnesty during the conquest of Mecca. So, he ran away to Tâ'if. Wahshi took part in the committee sent by the people of Tâ'if to the Prophet. During these negotiations he became a Muslim. The Prophet did not want to see him; therefore, he did not spend much time with Prophet. After the death of the Prophet, he participated in the battle of al-'Akrabâ' in al-Yamâma and he killed false prophet Musaylimatulkadhhdhâb in this battle. After this, he participated in bilâd al-Şâm conquests. He was in the battle of al-Yarmük. He participated in Damascus conquest and he had resided there for a while. Then he settled in Ĥims and died there in the period of Khalifa 'Uthmân b. 'Affân. Wahshi stated how he martyred Ĥamza and how he killed Musaylimatulkadhhdhâb in the narrations in Bukhârî's ŞaĤih. He narrated fourteen ahadith in the hadith books such as Bukhârî, Abû Dâwûd, İbn Mâja and AĤmad b. Ĥanbal.

Keywords: History of Islam, Şahâbî, Wahshî b. Harb, Ĥamza b. 'Abd al-MuĤtalib, Musaylimatulkadhhdhâb.

Atıf / Cite as

Eser, Mithat. "Sahâbî Vahşî b. Harb'in Hayatı". *Marife* 20/1 (2020), 195-211. <https://doi.org/10.33420/marife.720591>

Summary

Wahshi b. Harb was an Abyssinian slave. Even though there were some different narratives about his master, his real master was D̲jubayr b. al-Muṭ'īm from the tribe of Banū Nawfal. Some of the prominent people of the Mecca promised him rewards and other things to get him participate in the Battle of Uhud. His master was thought to be one of those who made these promises. There is little information about his life. His epithet was Abū Desme. Although some narratives say his epithet was Abū Salama or Abū Vesme, these narratives were based on pronunciation error. One of the narratives about his epithet was from Abū Harb. It is possible that this epithet was given to him because of his warrior skills and the wars he participated in. It is also interesting that his name was Wahshi and his father's name was Harb. This was an unusual naming at that time. This naming seems to come from his characteristics and his war skills. There is no information about his lineage and family. The only exception for this were his son Harb, who narrated hadith from Wahshi, and his grandson Wahshi, who also narrated from him. This nomenclature appears to reflect the tradition of naming children after grandparents.

The most important point in Wahshi's life was that he participated the Battle of Uḥud and he martyred Ḥamza b. 'Abd al-Muṭṭalib. There are different narratives about his participation to this war. The real (ṣahih) reason was his master's promise about his freedom in return for killing Hamza. Because D̲jubayr's uncle Tu'ayma b. 'Adī was killed by Hamza in the battle of Badr and D̲jubayr wanted to take his revenge from Hamza. Another narrative about this event is, the promise of Hind bint 'Utba about his freedom in return for martyring Ḥamza, which is not a true narration. But Hind had learned that Wahshi would join the battle and she promised rewards to him. The names of the other people were also mentioned on this subject. It seems that all of them promised rewards to Wahshi and they wanted to take revenge for their relatives who were killed in the battle of Badr. After he martyred Ḥamza, he took out his liver. Wahshi was the first person who delivered the victory news to Mecca.

Wahshi participated in the battle of the Trench (al-Khandaq) in the ranks of pagans (mushriks). He martyred al-Ṭufayl b. al-Nu'mān from the ansar and one person from Banū Salama. He regretted what he did in the period of pagan times after becoming a Muslim. He thanked God for not dying before becoming a Muslim and so he comforted himself.

During the conquest of Mecca, Wahshi, whose name was on the list of people to be killed, escaped to Tā'if. After a while, since the people of Tā'if decided to send a committee to the Prophet, Wahshi thought of escaping. However, he decided to come to the Prophet bearing the words of a messenger who informed him on the Prophet's forgiveness. Wahshi became a Muslim near the Prophet and he was honored to be a ṣaḥābī. The Prophet confirmed the information that he had martyred Hamza with Wahshi himself. The Prophet asked Wahshi not to be seen to him. The reason for the Prophet's not wanting to see Wahshi is because he did not want to remember the moment of death of "Hamza". Wahshi had had to hide when he saw the Prophet. For that he was very sorry and seemed to be affected deeply for the rest of his life because of this situation.

Wahshi b. Harb participated in a lot of battles after becoming a Muslim. He has always been a good warrior. In the period of Caliphate Abū Bakr, leaving the religion (al-ridda) was considered a very serious situation and an important part of the people who did this were those who claimed to be prophets. Wahshi participated in the wars against the false prophets with the request of the caliph. He fought against apostates at the Akrabā' location in al-Yamāma. In this battle, he had the honor of killing the false prophet Musaylimatulkadhāb. There are different narrations about the name of the person who killed Musaylima in the sources because, almost every tribe wanted to have this honor themselves. However, Wahshi stuck his spear to Musaylima with which he had martyred Hamza, and one person from the ansar killed him. Wahshi was very happy and shouted that "Everybody hear me! I am Wahshi! Slave of D̲jubayr b. al-Muṭ'īm! I killed one of the good people Ḥamza b. 'Abd al-Muṭṭalib when I was a pagan and now as a Muslim, I killed the worst person!". This event was a milestone in his life. After this, he participated in bilāl al-Ṣḥām conquests, the battle of al-Yarmūk and Damascus conquest. He had resided there for a while. Then he settled in Ḥimṣ and according to a narrative he was the first person to wear a bright dress there. It is also narrated that he was the first person to be punished for drinking alcohol there. It was observed that he was drinking sometimes and was therefore punished. Hence, he received a salary reduction due to this habit of his by Caliph Umar.

When Wahshi b. Harb was in Ḥimṣ, 'Ubayd Allāh b. 'Adī and D̲ja'far b. 'Amr came to him and Wahshi told them how he martyred Ḥamza and killed Musaylimatu lkadhdhāb. This narration is placed in

Bukhârî's Şahîh and he transmitted the words which the Prophet told him. At that time, Wahshi b. Harb was elderly but it seems that his memory and intelligence were very strong. These two narrators and his son Harb narrated ahadith from him. Wahshi narrated fourteen ahadith from the Prophet and his narrations took place in the books of Bukhârî, Abû Dâwûd, Ibn Mâja, and Ahmad b. Hanbal. There are different narratives about Wahshi's time of death. It is understood that he died in the period of Khalifa 'Uthmân b. 'Affân, when Mu'âwiya was the governor of bilâd al-Şhâm. The historian Ibn Sa'd (230/845) stated that Wahshi's descendants continued to live in Hims.

Giriş

Müslümanların iki temel kaynağı Kur'ân-ı Kerîm ve Sünnet'tir. Kur'ân'ı da hadîs-i şerifler yoluyla Sünneti de bize aktaranlar ise Allah Resûlü'nün arkadaşları yani sahâbî neslinin önde gelenleridir. Zira Hz. Peygamber'i sağlığında gören, Müslüman olan ve bu hal üzere vefat eden her kişi hadis ilmine göre sahâbî ise de onlardan bu dini bize aktaranların sayısı sınırlıdır. Hz. Peygamber döneminde yaşayıp Müslüman olma şerefine nail olan her birinin ayrı bir değeri var ise de bize Kur'ân'ı ve hadisleri aktaran sahâbîlerin rol model olma, örneklik gibi ayrı bir hususiyetleri vardır. Nitekim bu husus Kur'ân-ı Kerîm'de "Muhâcirlerin ve ensarın ilkleri ile onlara güzelce uyanlardan Allah hoşnut olmuştur, onlar da O'ndan razıdılar. Onlara, sonsuza dek hep içinde kalmak üzere altından ırmaklar akan cennetler hazırlamıştır. Büyük bahtiyarlık işte budur."¹ şeklinde ifade buyrulmuştur. Bu dinin elçisi en güzel örnek olan Hz. Muhammed'dir ancak bu dini bize nakleden insanlar sahâbe-i kirâm'dır.

Sahâbîlerin önemli bir özelliği de mallarını, canlarını İslam yolunda gözlerini kırpmadan sarf etmeleridir. Bunu gerçekleştirirken beşer olarak zaman zaman hata etmişler, yanlışlar yapmışlardır. Ancak onların bir başka güzel hasletleri, canlarından vazgeçecek şekilde tövbe örneklikleri sergilemişlerdir. Bize her halleriyle örnek olan sahâbe neslini doğru anlamak büyük bir önem arz etmektedir. Onların beşer olduğu gerçeğini göz ardı etmeden, onları yargılamaksızın ve hakaret etmeksizin hayatlarını ilmi bir şekilde ele almak onları anlamak için önemlidir. Onları basit, hiçbir şey bilmeyen ve anlamayan insanlar gibi görmek ne kadar hata ise onları melek gibi düşünmek de o kadar yanlıştır. Bu iki uç durum, onları ve yaptıklarını doğru anlamaya ve örnek almamız gereken yönlerini almaya engeldir. Dolayısıyla onların hayatlarını ele alan ilmî çalışmalar son derece ehemmiyeti haizdir.²

Sahâbî sayısına oranla çok az sahâbînin hayatı, temel kaynaklara dayalı ve ilmî bir şekilde yazılmış kitap veya tez konusu olabilmektedir. Zira İslam tarihi, tefsir, hadis vb. temel kaynaklarımızdaki onlarla ilgili bilgiler dağınık ve azdır.³ Kitap

¹ Hayrettin Karaman vd. *Kur'ân Yolu, Türkçe Meâl ve Tefsir* (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2014), et-Tevbe 9/100.

² Sahâbî hayatlarını temel kaynaklara dayalı ve ilmî bir üslupla ele alan kitap örnekleri için bk. Adnan Demircan - Şaban Öz (ed.), *Peygamberimiz'in İzinde 40 Sahâbî* (İstanbul: Beyan Yayınları, 2019-2020).

³ Sahâbî hayatlarını ele alan elimizdeki en hacimli eser olan İbn Hacer'in *el-İsâbe fî temyîzi's-sahâbe* eserinde on bin küsur sahâbî hayatı yer almasına karşın ülkemizde yüksek lisans ve doktora tez konusu olan Hulefâ-i Râşidîn ve Hz. Peygamber'in hanımları ile çocukları dışındaki erkek ve kadın sahâbî sayısı 2014 yılı itibarıyla 70'tir. Mahmut Yazıcı, "İlahiyat Fakültelerinde Sahâbîlerle İlgili Tamamlanmış Yüksek Lisans ve Doktora Tezleri Üzerine Bir İnceleme", *Ekev Akademi Dergisi* 18/59

ya da tez hacmine ulaşamayacak ancak hakkında sınırlı da olsa rivayet ve bilgi bulunan sahâbîlerin makale konusu olması ve makaleler yoluyla hayatlarıyla ilgili doğru bilgiler ortaya koymak önemlidir. Hakkında sınırlı bilgi bulunan ancak doğru bir şekilde hayatını bilmemiz gereken sahâbîlerden bir tanesi de Vahşî b. Harb'tir.

Hız. Hamza'yı şehit etmesi ve Müseylime'yi öldürmesi ile bilinen Vahşî b. Harb ile ilgili müstakil bir tez çalışması yapılacak kadar bilgi bulunmamaktadır. Görebildiğimiz kadar kitap veya tez formatında herhangi bir ilmi çalışma mevcut değildir. Hakkında yazılan Türkçe iki kitap,⁴ ilmi olmaktan çok uzaktır. Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi'nin "Vahşî b. Harb" maddesi,⁵ onunla ilgili ilmi bilgiye ulaşılabilir ve derli toplu bilgi alınabilecek tek yer olarak görünmektedir. Bilgi azlığı sebebiyle sadece madde bazında hayatıyla ilgili bilgi bulabileceğimiz bu değerli sahâbîyle alakalı makale çalışması, onun hayatını bilme noktasında bir boşluğu dolduracaktır. Bu çalışmada onunla ilgili hemen her noktadaki farklı rivayetler içerisinde doğru bilgiye ulaşılmaya çalışılacaktır. Bunu gerçekleştirirken rivayetlerin analizi yapılacak ve gerekçelerle doğrulara ulaşılmaya çalışılacaktır. Böylece hayatıyla ilgili ilginç bilgilere sahip Vahşî b. Harb'in doğru bir şekilde tanınmasına bir nebze katkı sağlanması hedeflenmektedir.

1. Vahşî b. Harb'in Kimliği ve Ailesi

Vahşî b. Harb, Habeşli bir köledir.⁶ Kaynaklarımız onun siyahî oluşunu "Mekke'nin siyahilerinden" ifadesiyle belirtirler.⁷ Nevfelogullarının kölesi olduğu konusunda bir ittifak söz konusu ise de onlardan kimin kölesi olduğu konusunda

(Bahar 2014), 473-479. Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi'ndeki hadis maddeleri ile ilgili makale yazarı Mustafa Macit Karagözoğlu hadis bilim dalına kaydedilmiş 370, diğer ilim dallarındakilerle beraber yaklaşık 500 sahâbî maddesi bulunduğunu söylemektedir. Mustafa Macit Karagözoğlu, "Şekil ve Muhteva Yönünden Diyanet İslam Ansiklopedisi'ndeki Hadis Maddeleri", *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, 11/21 (2013), 493. Aynı konuda makale yazarı Fatma Betül Altıntaş ise hadis ilmiyle alakalı 1540 madde tespit edildiğini, bunun yüzde 28'nin sahâbe biyografisi olduğunu söylemektedir. (Bu yaklaşık 431 kişi yapmaktadır.) Fatma Betül Altıntaş, "Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisine Hadis Maddeleri Ekseninde Eleştirel Bir Yaklaşım", *Bilimname* 39/2 (2015), 298. Bizim elektronik ortamda yaptığımız sayıma göre 443 sahâbî biyografisi yer almaktadır. Farklılıklar, sayıların sadece hadis ilmi başlığı altındaki maddelerin sayılması ve 2016 yılında tamamlanan ilave ciltlerdeki yeni maddeler sebebiyle olsa gerektir. Türkiye Diyanet Vakfı, "sahâbî", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (Erişim: 7 Haziran 2020).

⁴ İbrahim Zeren, *En Uzaktaki Yıldız Hz. Vahşî* (İstanbul: Heybe Yayınları, 2012); Adem Saraç, *Gülüze Hasret-Hazreti Vahşî* (İstanbul: Erkam Yayınları, 1438/2017).

⁵ Mustafa Sabri Küçükbaşçı, "Vahşî b. Harb", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2012), 42/450-451.

⁶ Ebü'l-Abbâs Ahmed b. Yahyâ b. Câbir Belâzurî, *Ensâbü'l-eshrâf*, thk. Süheyl Zekkâr-Riyâd ez-Zirikî (Beyrut: Dâru'l-Fıkr, 1417/1996), 4/286; Ahmed b. Abdillâh Ebû Nuaym el-İsfahânî, *Ma'rifetü's-sahâbe*, thk. Âdil b. Yûsuf el-Azâzî (Riyâd: Dâru'l-Vatan li'n-Neşr, 1419/1998), 5/2733; Ebû Ömer Yûsuf b. Abdillâh İbn Abdilber, *el-İstîâb fî marifeti'l-ashâb*, thk. Ali Muhammed el-Bicâvî (Beyrut: Dâru'l-Ceyl, 1992), 4/1564.

⁷ Ebû Abdillâh Muhammed İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ*, thk. Muhammed Abdülkadir Atâ (Beyrut: Dâru'l-İlmiyye, 1990), 1/475; Ebû Muhammed Abdullah b. Müslim İbn Kuteybe ed-Dîneverî, *el-Meârif*, thk. Servet Ukkâşe (Kahire: el-Hey'etü'l-Mısıriyyetü'l-Âmme li'l-kitâb, 2. Basım, 1992), 330; İbn Abdilber, *el-İstîâb*, 4/1564.

kaynaklar, Cübeyr b. Mut'im,⁸ Tuayme b. Adî,⁹ Hâris b. Âmir¹⁰ ve Mut'im b. Adî gibi farklı isimler nakletmektedir. Ancak kendisinin de anlattığı sahih bir rivayete göre Vahşî'nin Cübeyr b. Mut'im'in kölesi olduğu anlaşılmaktadır.¹¹ Bu ihtilafın sebeplerinden bir tanesi, Cübeyr b. Mut'im'in kölesi olan Vahşî'nin Bedir Gazvesi'nde öldürülen hem Tuayme hem de Hâris'in intikamını almak için Hz. Hamza'yı öldürmesi karşılığında hürriyetine kavuşturulma vaatleri olmalıdır. Bir başka ifadeyle farklı kişilerin intikam hislerini tatmin etmesi esnasındaki isimler, onun efendisi gibi algılanmış gibi görünmektedir.

Vahşî'nin künyesi Ebû Desme¹² olmakla birlikte kendisine Ebû Harb de denilmekteydi.¹³ Bu, onun adı bilinen tek oğluna nispetle verilen bir künyedir. Bununla birlikte iyi mızrak kullanmasından hareketle böyle bir ifade kullanılmış olabilir. Haddi zatında onun Vahşî b. Harb isminin de yapısı ve maharetiyle ilgili olması mümkündür. Zira çok iyi mızrak kullanan birisi olduğu bilinmektedir. Bu özelliğiyle hem oğluna Harb ismini koymuş hem de kendisine "Harb'in oğlu" (İbnü'l-Harb) denilmiş olabilir. Hayatının son dönemlerine dair rivayetler kendi halinde biri, insanlardan uzak yaşadığını işaret etmektedir. Bu özelliği ile vahşi yani insanlardan uzak biri olarak görünmektedir. Onun künyesinin Ebû Seleme¹⁴ veya Ebû Vesme¹⁵ olduğuna dair rivayetler hata olsa gerektir.

Vahşî b. Harb'in ailesi ve eşleriyle ilgili kaynaklarımızda herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Sadece kendisinden hadis rivayetinde bulunan Harb adında bir oğlu bulunduğunu bilmekteyiz.¹⁶ Söz konusu Harb'in oğlu da sahâbî olan dedesinin is-

⁸ İbn Kuteybe, *el-Meârif*, 330; Belâzurî, *Ensâbü'l-eshrâf*, 4/286; Ebû Nuaym, *Ma'rifetü's-sahâbe*, 5/2733; Ebû'l-Kâsım Alî b. el-Hasen İbn Asâkir ed-Dimaşkî eş-Şâfi, *Târîhu medîneti Dimeşk*, thk. Ömer b. Garâme el-Amravî (Beyrut: Dâru'l-Fikr, 1995), 62/401-402; Ebû'l-Haccâc Cemâlüddîn Yûsuf b. Abdîrrahmân Mizzî, *Tehzîbü'l-Kemâl fî Esmâi'r-Ricâl*, thk. Beşşâr Avvâd Ma'rûf (Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 1980), 30/429; Ebû Abdillâh Muhammed b. Ahmed b. Osman Zehebî, *Târîhu'l-İslâm*, thk. Ömer Abdüsselâm et-Tedmürî (Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-Arabî, 2. Basım, 1993), 4/129; Küçükaşçı, "Vahşî b. Harb", 42/450.

⁹ İbn Abdilber, *el-İstîâb*, 4/1564; Ebû Zekeriyâ Yahyâ b. Şeref b. Mürî Nevevî, *Tehzîbü'l-esmâ' ve'l-lugat* (Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, ts.), 2/143; Ebû'l-Fadl Ahmed b. Ali b. Muhammed İbn Hacer el-Askalânî, *el-İsâbe fî temyizi's-sahâbe*, thk. Âdil Ahmed Abdülmecûd-Ali Muhammed Muavvaz (Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1415), 6/470.

¹⁰ İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ*, 1/475; İbn Asâkir, *Târîhu medîneti Dimeşk*, 62/402.

¹¹ Ebû Abdillâh Muhammed b. İshâk b. Yesâr el-Medenî İbn İshâk *Sîretü İbni İshâk*, thk. Süheyl Zekkâr (Beyrut: Dâru'l-Fikr, 1398/1978), 323; Muhammed b. Ömer b. Vâkid Vâkidî, *Kitâbü'l-megâzî*, thk. Marsden Jones (Beyrut: Dâru'l-A'lemî, 1409/198), 1/286; Ebû Abdillâh Ahmed b. Hanbel eş-Şeybânî, *el-Müsned*, thk. Şuayb el-Arnaût vd. (Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 1421/2001), 25/480-484 (No. 16077); Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmail Buhârî, *el-Câmiu's-sahîh*, thk. Muhammed Zühayr b. Nasr (Beyrut: Dâru Tavki'n-Necât, 1422/2001), "Megâzî", 24 (No. 4702)

¹² İbn İshâk, *Sîretü İbni İshâk*, 324; Ebû Muhammed Abdülmelik b. Eyyüb İbn Hişâm el-Hımyerî, *es-Sîretü'n-nebeviyye*, thk. Mustafa es-Sekkâ vd. (Mısır: Matbaatü Mustafa el-Bâbî'l-Halebî, 2. Basım, 1955), 2/62; İbn Kuteybe, *el-Meârif*, 330.

¹³ Mizzî, *Tehzîbü'l-Kemâl*, 30/429; Ebû'l-Fidâ İsmail b. Ömer İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihâye* (Beyrut: Dâru'l-Fikr, 1986), 4/20.

¹⁴ İbn Hacer, *el-İsâbe*, 6/470.

¹⁵ Nevevî, *Tehzîbü'l-esmâ' ve'l-lugat*, 2/143.

¹⁶ Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmail Buhârî, *et-Târîhu'l-kebîr*, thk. Muhammed Abdülmüfîd Hân (Haydarâbâd: Dâiretü'l-Meârifil-Osmâniyye, ts.), 3/61, 8/180; Ebû Muhammed Abdurrahmân b. Muhammed İbn Ebî Hâtîm er-Râzî, *el-Cerh ve't-ta'dîl* (Haydarâbâd: Tab'atü Meclisi Dâireti'l-Meârifil-

mini almıştır. Böylece dede ismini alma geleneği Vahşî b. Harb'in ailesinde görülmektedir.

2. Hz. Peygamber Döneminde Vahşî b. Harb

Vahşî b. Harb'in kaynaklarımızda isminin geçtiği ilk olay, Hz. Hamza'yı Uhud Savaşı'nda şehit etmesidir. Bazı rivayetlere göre Bedir Savaşı'nda öldürülen Hâris b. Âmir'in kızı, babasının intikamının alınması adına Hz. Peygamber, Hz. Hamza veya Hz. Ali'den birisinin öldürmesi karşılığında ona özgürlüğüne kavuşabileceğini söylemiştir. Vahşî ise Hz. Peygamber'e güç yetiremeyeceğini ve ashâbının onu bırakmayacağını, Hz. Hamza'yla uykusunda karşılaşsa bile heybetinden dolayı onu uyandırmaktan çekineceğini ancak Hz. Ali'yi bulmaya çalışacağını ifade etmiştir.¹⁷ Daha sahih rivayetlere göre ise Vahşî'nin efendisi Cübeyr b. Mut'im, Bedir'de Hz. Hamza tarafından öldürülen amcası Tuayme b. Adî'nin intikamını alma karşılığında ona özgürlüğünü vaat etmiştir.¹⁸ Hind bint Utbe de babası, kardeşi ve amcasının intikamı için Vahşî'yi her gördüğünde "Derdime çare ol ki senin de sıkıntılarının son bulsun."¹⁹ diyerek onu intikama teşvik etmiştir. Muhtemelen Cübeyr b. Mut'im, Habeşli olması sebebiyle mızrak kullanmada maharetli kölesini hür olma karşılığında Hz. Hamza'yı öldürmeye teşvik etmiş; daha sonra Vahşî, Bedir Gazvesi'nde ölen yakınlarının intikamını almak isteyen başka kişilerden yararlanarak menfaatini artırmaya çalışmıştır. Bu arada özgürlüğünü vaat eden kişilerin kimlikleri konusunda ihtilaflı hatta zıt rivayetler ortaya çıkmıştır. Zira uykusunda iken bile Hz. Hamza'yı uyandırmaktan endişe etmesi ve Hz. Ali'yi öldürebileceğini söylemesi ile Hz. Hamza'yı öldürebileceği hatta savaşa sadece onu öldürmek için katıldığını ifade etmesi telif etmesi güç bir tezat olarak görünmektedir.

Uhud Savaşı esnasında Vahşî, Hz. Hamza'yı görmüş, kaya, ağaç vb. bir siperin arkasına gizlenip onu takip etmeye başlamıştır. Hz. Hamza, Sibâ' b. Abdülzazzâ'yı öldürdükten sonra kendisini gözleyen Vahşî'yi görmüştür. Ancak Vahşî, mızrağını ona fırlatmış ve onu şehit etmiştir.²⁰ Onun karnını yarıp ciğerini çıkarmış ve gördüğü Hind bint Utbe'ye "Baba'nın katilini öldürürsem bana ne verirsin?" demiştir. Hind, üzerindeki karnını vereceği cevabını verince Vahşî "Bu, onun ciğeri." demiş ve onu öldürdüğünü söylemiştir. Hind, ciğeri almış ve çiğnemmiştir. Daha sonra üzerindeki ziyaretleri çıkarmış, ona vermiş ve "Mekke'ye döndükten sonra da sana 10 altın vereceğim." demiştir. Hind'in isteği üzerine Vahşî, onun naaşını göstermiştir.²¹ Bu olay üye-

Osmânî, 1952), 3/249; Ebû Hâtim Muhammed b. Hibbân el-Büstî, *es-Sikât*, thk: Muhammed Abdülmüid Hân (Haydarâbâd: Dâiretü'l-Meârifî'l-Osmâniyye, 1393/1973), 4/173.

¹⁷ İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ*, 1/475-476; İbn Asâkir, *Târîhu medîneti Dimeşk*, 62/402, 411-412.

¹⁸ İbn İshâk, *Siretü İbni İshâk*, 323; Ahmed b. Hanbel, *el-Müsne'd*, 25/480-484 (No. 16077); Buhârî, "Megâzî", 24 (No. 4702); Ebû Ca'fer Muhammed b. Cerîr et-Taberî, *Târîhu'l-ümem ve'l-mülûk* (Beyrut: Dâru't-Türâs, 2. Basım, 1387), 2/501.

¹⁹ İbn İshâk, *Siretü İbni İshâk*, 324; Ahmed b. Hanbel, *el-Müsne'd*, 25/480-484 (No. 16077); Buhârî, "Megâzî", 24 (No. 4702); Taberî, *Târîhu'l-ümem ve'l-mülûk*, 2/502.

²⁰ Vâkıdî, *Kitâbü'l-megâzî*, 1/287; İbn Hişâm, *es-Siretü'n-nebeviyye*, 2/69-70.

²¹ İbn Hişâm, *es-Siretü'n-nebeviyye*, 2/91; İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ*, 1/475-476; İbn Asâkir, *Târîhu medîneti Dimeşk*, 62/402, 411-412.

rine Hind, içerisinde Vahşî'nin derdine derman olduğunu ve ömür boyu ona müte-sekkir olacağını ifade ettiği bir şiir söylemiştir.²² Kureyş'in Uhud zaferini Mekke'ye ulaştıran ilk kişi de Vahşî b. Harb olmuştur. Haberi Vahşî'den iyice teyid eden Cübeyr b. Mut'im, "Kadınlarımızın üzüntüsünü bitirdin, kalplerimizin ateşini dindirdin." demiş²³ ve onu azat etmiştir.²⁴

Vahşî'nin Müslümanlara karşı katıldığı diğer bir savaş Hendek Gazvesi'dir. Burada o, Ensar'dan Tufeyl b. Nu'mân ile Selemeoğullarından bir kişiyi şehit etmiştir. Hatta Vahşî bu sebeple "Allah Teâlâ, mızrağıma Hamza ve Tufeyl'i ikram etti de onların eliyle beni aşağılamadı yani onlar beni müşrik olarak öldürmedi." diyerek²⁵ İslam'la şeref bulmaktan ve müşrik olarak ölüp gitmemekten dolayı memnuniyetini ifade etmiştir.

Mekke Fethi esnasında Hz. Peygamber, on küsur kişiyi genel affın dışında tutmuş ve İslam'a aşırı düşmanlıkları sebebiyle onların öldürülmelerini emretmiştir. Bunlardan birisi de Vahşî b. Harb idi. Bu sebeple o, Tâîfe kaçmıştı. Tâîfililer Hz. Peygamber'e bir heyet gönderince, o Şam, Yemen ya da başka bir bölgeye kaçmayı düşünmüş ancak Hz. Peygamber'in yanına giderek Müslüman olan herkesi affettiği haberi üzerine Mekke'ye gitmeye karar vermiştir. O, bir heyetle birlikte Hz. Peygamber'in yanına gelmiştir.²⁶ Hz. Peygamber ona "Sen Vahşî misin?" buyurmuş, o "Evet." cevabını vermiştir. Onun "Hamza'yı sen mi şehit ettin?" sorusuna "Evet, size ulaşan bilgi gerçektir." demiştir. Bunun üzerine Hz. Peygamber, "Mümkünse gözüme görünme." buyurmuştur.²⁷ Kureyşliler "Sen Hamza'nın katili iken O, seni sevip kabul eder mi?" diye sormuşlar, Vahşî de "Ya Resûlallâh! Benim için bağışlanma dile!" demiştir. Hz. Peygamber, üç defa ona üflemiş, göğsüne vurmuş ve "Vahşî! Çık ve Allah yolundan insanları alıkoymak için savaştığın gibi Allah yolunda savaş!" buyurmuştur.²⁸

Bir rivayete göre ise Allah Resûlü, Müslüman olması için ona bir elçi göndermiştir. Vahşî, elçi vasıtasıyla Hz. Peygamber'e "Muhammed! Sen adam öldüren, şirk koşan veya zina eden kişilerin cezasını bulacağını, kıyamet gününde onlara azabın

²² İbn Hişâm, *es-Sîretü'n-nebeviyye*, 2/91; Ebü'l-Hasan Ali b. Muhammed İbnü'l-Esir, *Üsdü'l-gâbe fî ma'rifeti's-sahâbe*, thk. Âdil Ahmed Abdülmevcûd-Ali Muhammed Muavvaz (Beirut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1415/1994), 7/277; İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihâye*, 4/37.

²³ Vâkıdî, *Kitâbü'l-megâzi*, 1/332; Ebü'l-Abbâs Takıyyüddîn Ahmed b. Ali el-Makrîzî, *İmtâ'u'l-esmâ bimâ li'n-Nebiyi mine'l-aḥvâl ve'l-emvâl ve'l-hafede ve'l-metâ*, thk. Muhammed Abdülhamîd en-Nümeysî (Beirut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, ts.), 1/172.

²⁴ Ebü Muhammed Ali b. Ahmed İbn Hazm, el-Endelüsî el-Kurtubî, *Cevâmîu's-sîreti'n-nebeviyye* (Beirut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, ts.), 1/132, 166; İbn Asâkir, *Târîhu medîneti Dimesk*, 62/406.

²⁵ İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ*, 1/477; İbn Abdilber, *el-İstîâb*, 2/763, 3/79; Salâhuddîn Halil b. Aybek Safedî, *Kitâbü'l-Vâfi bi'l-Vefeyât*, thk. Ahmed el-Arnaût-Mustafa et-Türkî (Beirut: Dâru lhyâit-Türâs, 2000), 6/263.

²⁶ İbn Hişâm, *es-Sîretü'n-nebeviyye*, 2/72; İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ*, 1/477; Ebü Bekr Ahmed b. Amr b. İbn Ebî Âsım ed-Dahhâk eş-Şeybânî, *el-Âhâd ve'l-mesânî*, thk. Bâsim Faysal Ahmed el-Cevâbire (Riyâd: Dâru'r-Râye, 1411/1911), 1/360.

²⁷ Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 25/482 (No. 16077); Buhârî, "Megâzi", 24 (No. 4702); İbn Ebî Âsım, *el-Âhâd ve'l-mesânî*, 1/360; Ebü Bekr Ahmed b. el-Hüseyn Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve* (Beirut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1405), 3/242.

²⁸ Ebü'l-Kâsım Müsnidü'd-dünyâ Süleymân b. Ahmed et-Taberânî, *Mu'cemü'l-Kebîr*, thk. Hamdi Abdülmecit (Kahire: Mektebetü İbn Teymiye, 2. Basım, 1415/1994), 22/139 (No. 370); Ebü Abdillâh Şemsüddîn Muhammed b. Yûsuf Şâmi, ş-Şâfi, *Sübülü'l-hüdâ ve'r-reşâd fî sîreti hayri'l-ıbâd*, thk. Âdil Ahmed Abdülmevcûd-Ali Muhammed Muavvaz (Beirut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1414/1993), 4/217.

kat kat verileceğini ve alçaltılmış olarak o azap içinde ebedî kalacaklarını²⁹ iddia ederken beni nasıl İslam'a davet ediyorsun? Halbuki ben bunların hepsini yaptım. Benim için bir kolaylık var mı ki?" der. Allah Resûlü, "Allah Teâlâ 'Ancak tövbe edip inanarak erdemli işler yapanın durumu başkadır; Allah böylelerinin kötü hallerini iyiye çevirecektir. Allah çok bağışlayıcı, çok merhametlidir.'³⁰ âyet-i kerîmesini indirmişti." diye cevap verir. Vahşî, "Muhammed! Tövbe etme, inanma ve erdemli işler yapma şartları zordur. Belki de benim bunlara gücüm yetmez." deyince Hz. Peygamber "'Allah kendisine ortak koşulmasını asla bağışlamaz; bundan başkasını dilediği kimse hakkında bağışlar.'³¹ buyurmuştur, der." Bunun üzerine Vahşî "Muhammed! İş dilemeye kaldıktan sonra bilemiyorum: Allah belki beni affeder belki affetmez." diye endişesini dile getirince Allah Resûlü "Allah Teâlâ 'Ey kendi aleyhlerine olarak günaha haddi aşan kullarım! Allah'ın rahmetinden ümit kesmeyin. Allah (dilerse) bütün günahları bağışlar; doğrusu O çok bağışlayıcı, çok merhametlidir.'³² buyurmuştur." diye cevap verir. Bunun üzerine Vahşî "İşte aradığım budur." der ve Müslüman olur. Hatta orada bulunanlar "Ya Resûlallâh! Bu, sadece ona mı özgü yoksa bütün Müslümanları kapsar mı?" diye sorarlar, Hz. Peygamber "Bütün Müslümanları kapsar." buyurur.³³

Vahşî, Hz. Peygamber'e görünmemek adına onu gördüğünde saklanmış ve Allah Resûlü, vefat edene kadar Vahşî'nin yüzünü görmemiştir.³⁴ Muhtemelen Hz. Peygamber, Uhud meydanında organları kesilerek kan revan içinde kalan Hz. Hamza'yı hatırlatacağı için Vahşî'nin yüzünü pek fazla görmek istememiştir. İnsanların sevdikleri insanların son halini iyi bir şekilde görmeleri psikolojik açıdan önemlidir. Zira insanın son görüntüsü, daima kişilerin zihninde kalmaktadır. Bu sebeple doğrudan Vahşî'nin şahsı ile ilgili bir durum söz konusu değildir. Anlaşılan sorun Allah Resûlü'nün amcası Hz. Hamza'nın organları kesilmiş son halini hatırlamasıdır. Bu durum, Vahşî'yi sonraki hayatında da ciddi şekilde etkilemiş olmalıdır.

3. Hz. Peygamber'den Sonra Vahşî b. Harb

Hız. Ebû Bekir'in hilafeti döneminde dinden dönme (ridde) olayları çok ciddi boyutlardaydı. Bunların önemli bir ayağını peygamberlik iddiasında bulunanlar oluşturmaktaydı. Bunlar içerisinde de en etkili ve binlerce insanı peşinden sürükleyen Müseylimetülkezzâb vardı. Üzerine peş peşe gönderilen İslam ordularını birer birer yenmesi sebebiyle Halife Hız. Ebû Bekir, Hâlid b. Velîd'in komutanlığında bir ordu gönderdi. Bu ordunun içerisinde, Hız. Peygamber'in kendisinden Allah yolunda savaşmasını istediği Vahşî b. Harb vardı. Zira Halife, "Vahşî! Çık ve Allah yolundan insanları alkoymak için savaştığın gibi Allah yolunda savaş!"³⁵ diyerek Hız. Peygamber'in sözlerinin aynısını ona söylemiştir. Burada söz konusu sözleri söyleyen kişiyle ilgili bir hata olma ihtimali olmakla birlikte, Hız. Peygamber'in sözlerini işiten

²⁹ Burada Furkân Suresi 68-69. âyet-i kerîmelerine işaret vardır.

³⁰ el-Furkân 25/100.

³¹ en-Nisâ, 4/48.

³² ez-Zümer, 39/53.

³³ İbn Asâkir, *Târîhu medîneti Dimeşk*, 62/412-414.

³⁴ Vâkıdî, *Kitâbü'l-megâzî*, 2/863; İbn Hişâm, *es-Sîretü'n-nebeviyye*, 2/72; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-gâbe*, 5/409.

³⁵ İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ*, 7/293; İbn Asâkir, *Târîhu medîneti Dimeşk*, 62/415-416.

Hız. Ebû Bekir'in aynı sözleri Vahşî'ye söylediği güçlü bir ihtimal olarak durmaktadır. Vahşî de "Belki onu öldürürüm de Hamza'nın vebalini telafi ederim." diye düşünerek Hâlid b. Velîd ile birlikte sefere çıkmıştır.³⁶

Çok ciddi çatışmaların yaşandığı Yemâme'nin Akrabâ mevkiindeki savaşın son safhasında Müslümanların galibiyeti, Müseylimetülkezzâb'ı kalan adamlarıyla bahçesine sığınmaya zorladı. Savaşın son safhası daha sonra "Hadîkatü'l-mevt" (ölüm bahçesi) adını alan bu bahçede yaşanmış ve Müseylimetülkezzâb'ın öldürülmesiyle savaş sona ermiştir.³⁷ Müseylime'yi öldüren kişilerle ilgili farklı rivayetler vardır. Âmiroğulları, onu öldürenin, kabilelerinden Hıdâş/Cülâş b. Beşîr (Husayn); Ensar, kendi kabilelerinden Hazreclî ve ezanı rüyasında gören Abdullah b. Zeyd; başkaları ise Ebû Dücâne, Müseylime'nin şehit ettiği Abdullah b. Zeyd b. Âsım³⁸ veya Adî b. Sehl olduğunu söylerler.³⁹ Ümeyyeoğullarının Muâviye'yi "Müseylime'yi öldüren" diye isimlendirdiği, Muâviye'nin de bu lakabı kendisi için kullandığı nakledilmektedir.⁴⁰ Bazı tarihçilerin öldürme işine herkesin katıldığı şeklinde bir cem (birleştirme) yoluna gittiği görülmektedir.⁴¹ Fakat bu kadar kişinin aynı kişiyi öldürmesi biraz zor görünmektedir. Üstelik Vahşî de kendisiyle beraber ensardan bir kişinin onu öldürdüğünü söylemekte hatta "Tam olarak hangimizin Müseylime'nin canını aldığını Allah bilir." demektedir.⁴² Müseylime gibi birisini öldürme şerefine nail olmak isteyen kabile ve kişilerin rivayetleri abarttığı, böylece kendi tarafına bir övünç vesilesi icat ettiği görülmektedir. Bununla birlikte kaynaklarımız ittifakla Müseylime'yi öldürenlerin başında Vahşî olduğunu, Vahşî'nin Hz. Hamza'yı şehit ettiği mızrağını Müseylime'ye atarak onu vurup bulunduğu yüksek yerden düşürdüğünü naklederler.⁴³ Üstelik savaş esnasında "Allah düşmanı Müseylime'yi siyahî bir köle öldürdü." diye bağırınlar olmuştur.⁴⁴ Vahşî bir rivayete göre Müseylime'yi öldürdüğü yerde başka bir rivayete göre ise daha sonra "Herkes duysun! Ben Vahşî! Cübeyr b. Mut'im'in kölesi! Ben kafirken insanların hayırlılarından birisi olan Hamza b. Abdülmuttalib'in kanına girdim. Şimdi de Müslüman iken en şerli insanı yani Müseylime'yi

³⁶ Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 25/483 (No. 16077); Buhârî, "Megâzî", 24 (No. 4702); İbn Ebî Âsım, *el-Âhâd ve'l-mesânî*, 1/360; Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve*, 3/242.

³⁷ Vâkidî, *Kitâbü'l-megâzî*, 1/287; Belâzurî, *Fütûhu'l-Büldân*, 95; Taberî, *Târîhu'l-ümem ve'l-mülûk*, 3/290, 294; İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihâye*, 6/269.

³⁸ Ebû'l-Abbâs Ahmed b. Yahyâ b. Câbir Belâzurî, *Fütûhu'l-Büldân* (Beyrut: Dâru Mektebeti'l-Hilâl, 1988), 94-95; İbn Hibbân, *es-Sikât*, 2/175; İbn Abdilber, *el-İstîâb*, 2/444, 3/193; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-gâbe*, 2/157; İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihâye*, 6/269; İbn Hacer, *el-İsâbe*, 2/317; Şâmî, *Sübülü'l-hüddâ*, 4/218.

³⁹ Ebû'l-Kâsım Abdurrahmân b. Abdillâh el-Has'amî Süheylî el-Mâlekî, *Ravzu'l-ünûf fî şerhi's-sireti'ne-beviyye li'bni Hişâm*, thk. Ömer Abdüsselâm es-Selâmî (Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâsi'l-Arabî, 1421/2000), 5/316; İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihâye*, 4/19.

⁴⁰ Belâzurî, *Fütûhu'l-Büldân*, 95; Mizzî, *Tehzîbü'l-Kemâl*, 14/539; İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihâye*, 8/117.

⁴¹ Belâzurî, *Fütûhu'l-Büldân*, 95; İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihâye*, 8/117.

⁴² Vâkidî, *Kitâbü'l-megâzî*, 2/863; İbn Hişâm, *es-Siretü'n-nebeviyye*, 2/72; İbn Ebî Âsım, *el-Âhâd ve'l-mesânî*, 1/360; Taberî, *Târîhu'l-ümem ve'l-mülûk*, 2/502.

⁴³ Muhammed b. Ömer b. Vâkid el-Vâkidî, *Kitâbü'r-ridde maa nebze min fütûhi'l-İrâk*, thk. Yahyâ el-Cebûrî (Beyrut: Dâru'l-Garbi'l-İslâmî, 1410/1990), 1/136.

⁴⁴ Vâkidî, *Kitâbü'r-ridde*, 1/36; İbn Hişâm, *es-Siretü'n-nebeviyye*, 2/73; Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 25/483 (No. 16077); Buhârî, "Megâzî", 24 (No. 4702); İbn Ebî Âsım, *el-Âhâd ve'l-mesânî*, 1/360; İbn Abdilber, *el-İstîâb*, 4/1565;

öldürdüm.”⁴⁵ demiştir. Vahşî'nin savaş alanındaki bu sözlerini ifade eden rivayetlerde, ensardan olan sâhabînin Müseylime'yi Vahşî ile birlikte öldürdüklerini ifade eden bir şiir söylediği de nakledilmektedir.⁴⁶

Vahşî b. Harb, Hz. Ömer döneminde Şam fetihlerine ve Yermük Savaşı'na katılmıştır.⁴⁷ Büyük bir ihtimalle Dimeşk fethine de katılmıştır.⁴⁸ Zira bir müddet Dimeşk'te ikamet etmesi de bunu göstermektedir. Ardından Humus'a gitmiş ve vefat edene kadar orada kalmıştır.⁴⁹ Hatta Humus'ta ilk parlak elbiseyi onun giydiğine dair rivayetler vardır.⁵⁰ Şam'da parlak sarı elbiseyi ilk defa onun giydiği rivayetleri⁵¹ sadece şehri değil bölgeyi de ifade eden bir rivayet olarak görünmektedir.

Humus'ta iken kendisini ziyaret eden Ubeydullah b. Adî ve Ca'fer b. Amr, ondan Hz. Hamza'yı şehit edişi ile Müseylime'yi öldürmesinin nasıl gerçekleştiğini anlatmasını istemişlerdir. Bu konuşma esnasında gerek söz konusu ölümlerle ilgili anlattıkları gerekse Ubeydullah'ın anne ve babası ile ilgili hatırasını anlatması onun ilerleyen yaşına rağmen hafızasının sağlamlığını göstermektedir. Ubeydullah'ın göz ve ayaklarının dışında her tarafının kapalı olmasına rağmen onu tanıması, kıyâfe (iki kişinin organlarındaki benzerlikten aralarında kan bağı bulunduğunu ve karakterlerinin nasıl olduğunu tespiti yarayan tahminî bilgi)⁵² ve üstün zekâsı ile açıklanmaktadır.⁵³

Vahşî'nin içkili olduğuna dair rivayetler dikkat çekicidir. İbn İshâk⁵⁴ (öl. 151/768) ve Ebû Dâvûd Tayalisi⁵⁵ (öl. 204/819) rivayetinde birisi söz konusu iki kişiye “O, çok içen birisidir. Onunla karşılaştığınızda ayıksa sizin her sorunuzun cevabını verecektir. Eğer içkiliyse ona bir şey sormayın.” demiştir. Vâkıdî (öl. 207/823) rivayetinde söz konusu iki kişi akşama doğru Humus'a varınca onlara “Bu vakitte Vahşî'ye giderseniz o şu anda içiyordur. Sabah olunca gidersiniz.” denilmiş, rivayetin iki ravisi de bir gece orada kalmışlardır.⁵⁶ Aynı olayı anlatan Buhârî (öl.

⁴⁵ Vâkıdî, *Kitâbü'r-ridde*, 1/36; İbn Hişâm, *es-Sîretü'n-nebeviyye*, 2/73; İbn Ebî Âsım, *el-Âhâd ve'l-mesânî*, 1/360; İbn Abdilber, *el-İstîâb*, 4/1565.

⁴⁶ Vâkıdî, *Kitâbü'r-ridde*, 1/36.

⁴⁷ İbn Asâkir, *Târîhu medîneti Dimeşk*, 62/401, 418; Mizzî, *Tehzîbü'l-Kemâl*, 30/429-430.

⁴⁸ İbn Asâkir, *Târîhu medîneti Dimeşk*, 62/401; Mizzî, *Tehzîbü'l-Kemâl*, 30/429-430.

⁴⁹ İbn Asâkir, *Târîhu medîneti Dimeşk*, 62/401; Mizzî, *Tehzîbü'l-Kemâl*, 30/429-430.

⁵⁰ İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ*, 7/293; Mizzî, *Tehzîbü'l-Kemâl*, 30/430; İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihâye*, 4/19.

⁵¹ İbn Asâkir, *Târîhu medîneti Dimeşk*, 62/402; Ebü'l-Hasan Ali b. Muhammed İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil fi't-târîh*, thk. Ömer Abdüsselâm et-Tedmürî (Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-Arabî, 1997), 2/124.

⁵² Mehmet Serhan Tayşî, “Kıyâfe”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2002), 25/508.

⁵³ İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihâye*, 4/19; Ebü'l-Fadl Ahmed b. Ali b. Muhammed İbn Hacer el-Askalânî, *Fethü'l-bârî bi şerhi sahihi'l-Buhârî* (Beyrut: Dâru'l-Ma'rîfe, 1379), 7/369; Ebü Muhammed Bedrüddîn Mahmûd b. Ahmed Aynî, *Umdetü'l-kârî fi şerhi Sahîhi'l-Buhârî* (Beyrut: Dâru lhyâi't-Türâsî'l-Arabî, ts.), 17/158.

⁵⁴ Taberânî, *Mu'cemü'l-Kebîr*, 3/147 (No. 2947); İbn Hişâm, *es-Sîretü'n-nebeviyye*, 2/70; Ebü Nuaym, *Ma'rîfetü's-sahâbe*, 5/2733; İbn Asâkir, *Târîhu medîneti Dimeşk*, 62/406, 408; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-gâbe*, 5/409; Ebü Abdillâh Muhammed b. Ahmed b. Osman Zehebî, *Siyeru a'lâmî'n-nübela*, thk. Şuayb el-Arnâvût (Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 1985), 1/174.

⁵⁵ Ebü Dâvûd Süleymân b. Dâvûd b. el-Cârûd Tayâlisî, *el-Müsned*, thk. Muhammed b. Abdülmuhsin et-Türkî (Mısır: Dâru Hecer, 1419/1999), 2/649 (No. 1410); Ebü Bekr Ahmed b. el-Hüseyn el-Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ* thk. Muhammed Abdülkadir Atâ (Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 3. Basım, 1424/2003), 9/165.

⁵⁶ Vâkıdî, *Kitâbü'l-megâzî*, 1/286; İbn Asâkir, *Târîhu medîneti Dimeşk*, 62/411.

256/870) rivayetinde ise içki konusu bulunmamaktadır.⁵⁷ Tarih kaynaklarımız Vahşî'nin içki içmesi sebebiyle Hz. Ömer'in onun maaşını azalttığını⁵⁸ ve "Hz. Hamza'yı öldürmesi sebebiyle Allah'ın onun yakasını bırakmayacağını anladım." dediğini⁵⁹ nakletmektedirler. Bir başka rivayette Şam'da içki sebebiyle kendisine ilk defa had vurulan kişinin Vahşî b. Harb olduğu ifade edilmektedir.⁶⁰ Her ne kadar Buhârî'nin naklettiği rivayette yoksa da Vahşî'nin içki içtiği anlaşılmakta ve bu sebeple bir takım cezai yaptırımlar ile karşılaştığı anlaşılmaktadır. Bir sahâbînin içki içmesi garip bir durum olarak görülebilir. Ancak onların, beşer olduğu gözden kaçırılmamalıdır. Onun ölmeden önceki durumuyla ilgili bilgi sahibi olamayışımız sebebiyle, bu durumun Allah ile kulu arasında olduğunu söyleyebiliriz. Diğer taraftan tarihi okurken yargılayıcı pozisyonda bulunmadığımızı sadece hakikati ortaya koymak ve öğüt almak durumunda olduğumuzu ifade etmeliyiz.

4. Vahşî b. Harb'in Vefatı ve Rivayetleri

Vahşî b. Harb, hayatının son zamanlarında Humus şehrinde yaşamıştır. Hatta İbn Sa'd, (öl. 230/845) döneminde onun neslinden insanların Humus şehrinde yaşamaya devam ettiğini söylemektedir.⁶¹ Doğum tarihi ve yaşı ile ilgili bilgi bulunmayan Vahşî'nin Ubeydullah ile Ca'fer kendisini ziyaret ettiği zaman oldukça yaşlı olduğu anlaşılmaktadır. Zira söz konusu rivayetlerde kendisinden evinin bahçesinde oturan, üzerinde bir örtü bulunan yaşlı bir ihtiyar olarak bahsedilmektedir.⁶² Söz konusu görüşme, bazı rivayetlere göre Hz. Osman, bazı rivayetlere göre Muâviye b. Ebû Süfyân zamanında gerçekleşmiştir. Onun Hz. Osman döneminde vefat ettiği bilgisini⁶³ göz önünü aldığımızda söz konusu görüşmenin Hz. Osman'ın hilafeti ve Muâviye'nin Şam Valisi olduğu dönemde olduğunu söyleyebilir, böylece iki rivayeti birleştirebiliriz. Onun vefat ettiği tarihinin 25/645 yılı olduğu bilgisi⁶⁴ bir ihtimalden öteye gitmemektedir. Safedî'nin (öl. 764/1363) onun vefat tarihinin 50/670 civarında olduğunu söylemesi ise hatadır.⁶⁵

Kaynaklarımızda Vahşî b. Harb'in doğrudan Hz. Peygamber'den veya Hz. Ebû

⁵⁷ Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 25/480-484 (No. 16077); Buhârî, "Megâzî", 24 (No. 4702); Ebû Hâtim Muhammed b. Hibbân el-Büstî, *Sâhîhu İbni Hibbân*, thk: Şuayb el-Arnaût (Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 2. Basım, 1414/1993), 15/479, 481 (No. 7016, 7017); Beyhakî, *Delâilü'n-nübüvve*, 3/241.

⁵⁸ İbn Ebî Âsım, *el-Âhâd ve'l-mesânî*, 1/359; İbn Asâkir, *Târîhu medîneti Dimeşk*, 62/419; Mizzî, *Tehzîbü'l-Kemâl*, 30/430. Bazı rivayetlerde maaşı indirile indirile divandan düşürüldüğü dolayısıyla maaşının kesildiği nakledilmektedir. İbn Hişâm, *es-Sîretü'n-nebeviyye*, 2/73; İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihâye*, 4/19.

⁵⁹ İbn Hişâm, *es-Sîretü'n-nebeviyye*, 2/73; İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihâye*, 4/19.

⁶⁰ İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ*, 1/479; İbn Asâkir, *Târîhu medîneti Dimeşk*, 62/402; İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil fi't-târîh*, 2/124; Mizzî, *Tehzîbü'l-Kemâl*, 30/430.

⁶¹ İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ*, 7/293.

⁶² İbn Ebî Âsım, *el-Âhâd ve'l-mesânî*, 1/360; Vâkıdî, *Kitâbü'l-megâzî*, 1/286; İbn Hibbân, *Sâhîhu İbni Hibbân*, 15/479, (No. 7016); İbn Asâkir, *Târîhu medîneti Dimeşk*, 62/408, 411; İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihâye*, 4/18.

⁶³ İbn Hacer, *el-İsâbe*, 6/470; Küçükaşçı, "Vahşî b. Harb", 42/451; Hayruddîn Ziriklî, *el-A'lâm*, (Beyrut: Dâru'l-İlm li'l-Melâyîn, 15. basım, 2002), 8/111.

⁶⁴ Ziriklî, *A'lâm*, 8/111.

⁶⁵ Safedî, *Kitâbü'l-Vâfi*, 27/253.

Bekir'den rivayet ettiği dört veya sekiz hadis bulunduğu ifade edilmekle birlikte⁶⁶ aşağıda naklettiğimiz rivayetlerde görüleceği üzere bu sayı on dörde çıkmaktadır. Kendisinden oğlu Harb ile Ubeydullah b. Adî ve Ca'fer b. Amr rivayette bulunmuşlardır.⁶⁷ Buhârî, Ebû Dâvûd (öl. 275/889) ve İbn Mâce'nin (öl. 273/887) ve Ahmed b. Hanbel'in (öl. 241/855) eserlerinde rivayetleri yer almaktadır.⁶⁸ Onun rivayet ettiğine göre "Ya Resûlallâh! Yemek yiyoruz ama doyamıyoruz." diye şikâyetle bulunan ashâb-ı kirâma Hz. Peygamber "Galiba ayrı ayrı yemek yiyorsunuz." buyurmuştur. Onlar "Evet." cevabını verince Allah Resûlü "Beraber yemek yiyin, Allah'ın adını anın. Böylece yemeğiniz bereketli olur." buyurmuştur.⁶⁹ O, Hz. Ebû Bekir tarafından peygamberlik iddiasında bulunanlar üzerine komutan olarak görevlendirilen Hâlid b. Velîd'in ordusunda yer alırken Hz. Ebû Bekir'in de naklettiği Hz. Peygamber'in "Hâlid b. Velîd, Allah'ın çok iyi bir kuludur, çok iyi bir akrabadır. O, kafir ve münafıklara karşı Allah'ın bir kılıcıdır." hadisini rivayet etmiştir.⁷⁰

Vahşî'nin rivayet ettiği engelliler ile ilgili de uyarıların bulunduğu bir hadiste Allah Resûlü "İçinde çarşılar olan büyük şehirler fethedeceksiniz. Çarşılarında oturma alanlarınız olacak. O zaman, verilen selamlara karşılık verin, gözlerinizi haramdan sakının, görme engellilere yol gösterin, mazlumlara (bir rivayette felçlilere) yardım edin." buyurmuştur.⁷¹

Vahşî'nin rivayet ettiğine göre Hz. Peygamber, Habeşistan Necâşî'si Ashame'nin vefat ettiğini haber vermiş ve ashâbıyla birlikte onun gıyabî cenaze namazını kılmıştır.⁷² Bir gün o, Hz. Peygamber'i arkasında Muâviye ile beraber görmüş ve aralarındaki konuşmayı nakletmiştir. Buna göre Hz. Peygamber, "Muâviye, bana neyin geliyor?" diye sorunca Muâviye "Karnım ya Resûlallâh!" demiş, bunun üzerine Hz. Peygamber, "Allah'ım! Onu ilim ve hilim (akıl ve ağır başlılık) ile doldur." diye dua etmiştir.⁷³ Başka bir hadis-i şerifte "Ben falanı seviyorum." diyen bir adama Hz. Peygamber, "Bunu ona bildir." buyurmuştur.⁷⁴

Vahşî'nin babası Harb'ten, onun da babası Vahşî'den rivayet ettiğine göre Hz.

⁶⁶ İbn Asâkir, *Târîhu medîneti Dimeşk*, 62/402; Mizzî, *Tezhîbü'l-Kemâl*, 30/430; Ebû Abdillâh Muhammed b. Ahmed b. Osman Zehebî, *Tezhîbü Tezhîbü'l-Kemâl fî Esmâ'ir-Ricâl*, thk: Guneym Abbâs Guneym-Mecdi Seyyid Emîn (Kahire: el-Fârûku'l-Hadîsiyye li't-Tibâati ve'n-Neşr, 2004), 9/343.

⁶⁷ İbn Ebî Hâtim, *el-Cerh ve't-ta'dîl*, 9/45; Ebû Nuaym, *Ma'rifetü's-sahâbe*, 5/2733; İbn Asâkir, *Târîhu medîneti Dimeşk*, 62/401; Zehebî, *Tezhîbü Tezhîbü'l-Kemâl*, 9/343. İbn Abdilber, onun oğlu ve torunu ile ilgili olan senedde problemler olduğunu ifade eder. İbn Abdilber, *el-İstîâb*, 4/1565-1566.

⁶⁸ Mizzî, *Tezhîbü'l-Kemâl*, 30/430.

⁶⁹ Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 25/485-486 (No. 16078); Ebû Abdillâh Muhammed b. Yezîd İbn Mâce el-Kazvîni, *es-Sünen*, thk. Şuayb el-Arnaût vd. (Beyrut: Dâru'r-Risâletü'l-Âlemiyye, 1430/2009), "Et'ime", 17 (No. 3286); Ebû Dâvûd Süleymân b. el-Eş'as b. İshâk es-Sicistânî el-Ezdî, *es-Sünen*, thk. Şuayb el-Arnaût vd. (Beyrut: Dâru'r-Risâletü'l-Âlemiyye, 1430/2009), "Et'ime", 14 (No. 3764); Ebû'l-Hüseyn Abdülbâkî İbn Kâni' el-Ümevî el-Bağdâdî, *Mu'cemü's-sahâbe*, thk. Salâh b. Sâlim el-Musarrâfî (Medine: Mektebetü Gurabâi'l-Eseriyye, 1418), 3/185; Taberânî, *Mu'cemü'l-Kebîr*, 22/139 (No. 368).

⁷⁰ İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ*, 7/293; Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 1/216 (No. 43); Ebû'l-Kâsım Abdullâh b. Muhammed b. Abdilazîz b. Begavî, *Mu'cemü's-sahâbe*, thk. Muhammed Emîn b. Muhammed el-Cekenî (Kuveyt: Mektebetü Dâri'l-Beyân, 1421/2000), 2/223.

⁷¹ İbn Kâni', *Mu'cemü's-sahâbe*, 3/185; Taberânî, *Mu'cemü'l-Kebîr*, 22/138 (No. 367).

⁷² Taberânî, *Mu'cemü'l-Kebîr*, 22/136 (No. 361); Şâmî, *Sübülü'l-hüddâ*, 8/372.

⁷³ Buhârî, *et-Târîhu'l-kebîr*, 8/180; Begavî, *Mu'cemü's-sahâbe*, 2/223. Rivayetin isnadıyla ilgili bazı eleştiriler vardır. İbn Asâkir, *Târîhu medîneti Dimeşk*, 62/412-414.

⁷⁴ İbn Kâni', *Mu'cemü's-sahâbe*, 3/186; Taberânî, *Mu'cemü'l-Kebîr*, 22/138 (No. 366); İbn Asâkir, *Târîhu medîneti Dimeşk*, 62/420-421.

Peygamber, Mekke'de bulunan Hz. Osman'a "Bir ordu Mekke'ye doğru geliyor, ben de sana Resûlullah'ın azatlısı/dostu (mevlâ) Devs'i gönderiyorum. Ona da senin önünde sancakla durmasını emrettim. Ayrıca senin askerlerinin sağ tarafından Hâlid b. Velîd'i gönderdim." diye bir mektup yazmıştır. Söz konusu rivayet "Deps" ifadesi olmadan da nakledilmiştir.⁷⁵ Rivayeti nakleden Ebû Nuaym, (öl. 430/1038) Hz. Peygamber'in azatlıları arasında "Deps" isminde birisinin olmamasından hareketle söz konusu ifadenin kişi adından ziyade kabileye işaret ettiğini söylemektedir. Ancak ifadenin öncesinin böyle bir anlamaya imkân vermediği ifade edilmektedir.⁷⁶

Vahşî b. Harb, Hz. Peygamber'e 72 kişiden oluşan bir Habeş heyetinin geldiğini haber vermektedir.⁷⁷ Bir rivayette Hz. Peygamber'in bu topluluğa Vahşî'yi komutan yaptığı, onlara ortasında beyaz bir hilal bulunan sarı bir bayrak verdiği, bayrakta ortasında beyaz bez bulunan iki siyah bez parçası bulunduğu, kendilerine bir de parola belirlendiği nakledilmektedir.⁷⁸ Onun rivayetine göre Allah Resûlü şöyle buyurmuştur: "İlmin insanlar arasından gizlice çekip alınması yakındır. Bu hususta insanlar hiçbir yapamazlar.' Bunun üzerine Ziyâd b. Lebîd, 'Biz Kur'ân'ı okurken, çocuklarımıza okuturken bizden ilim nasıl gizlice çekilip alınır!' deyince Hz. Peygamber, 'Çok yaşamayasın Lebîd'in oğlu! Tevrat Yahudi, İncil de Hıristiyanların elinde iken bu kitaplar onlara bir fayda sağlamıyor.'" buyurdu.⁷⁹

Bir adam Hz. Peygamber'e fakirlikten şikâyet etti. Bunun üzerine Hz. Peygamber ona "Muhtemelen sen büyüklerin önüne geçerek onlara hürmette kusur ediyorsun." buyurdu. Adam "Evet ya Resûlullah." deyince Allah Resûlü "Böyle yapma. Bunu terk et ki Allah senden fakirliği gidersin." buyurdu.⁸⁰

Vahşî'den rivayet edildiğine göre Hz. Peygamber, Safiyye kendisine fey olarak düştüğü zaman ashâbına "Bu cariye hakkında ne düşünüyorsunuz?" diye sordu. Onlar "Sen daha çok layık ve hak sahibisin." dediler. Bunun üzerine Hz. Peygamber "Öyleyse onu azat edip nikahladım, azat olmasını da mehri yaptım." buyurdu. Bir kişi "Ya Resûlallâh! Düşün yemeği ne olacak?" diye sorunca Hz. Peygamber "Düşün yemeği haktır, ikincisinde iyiliktir ancak üçüncüsünde övünme ve sıkıntıdır." buyurmuştur.⁸¹

Vahşî'nin başka bir rivayetine göre Hz. Peygamber İsrâ olayında Cennette gece yürütüldüğünde bir tıkırtı duydu ve "Cibril! Bu tıkırtı ne?" diye sordu. Cibril, "Bu, Bilal'in tıkırtısıdır." diye cevap verdi. Bunun üzerine Hz. Ebû Bekir "Keşke Bilal'in annesi ile babasının çocuğu olsam da Bilal gibi olsam." dedi.⁸²

Bir gece Allah Resûlü, ihtiyaç için dışarı çıktı ve evin kapısını açık olarak bıraktı. Döndüğünde evin ortasında İblis'i buldu. Hz. Peygamber "Evimden defol git

⁷⁵ İbn Mende Ebû Abdullâh Muhammed b İshâk el-İsfahânî, *Ma'rifetü's-sahâbe*, thk. Âmir Hasan Sabrî (el-Ayn: Câmîatü'l-İmârâtî'l-Arabiyyetî'l-Müttehîde, 1426/2005), 557; Ebû Nuaym, *Ma'rifetü's-sahâbe*, 2/1020; İbn Abdilber, *el-İstîâb*, 2/203.

⁷⁶ İbn Hacer, *el-İsâbe*, 2/327.

⁷⁷ İbn Mende, *Ma'rifetü's-sahâbe*, 579; Ebû Nuaym, *Ma'rifetü's-sahâbe*, 2/1040; İbn Abdilber, *el-İstîâb*, 2/216.

⁷⁸ İbn Asâkir, *Târîhu medîneti Dımeşk*, 62/414.

⁷⁹ Taberânî, *Mu'cemü'l-Kebîr*, 22/137 (No. 365); Ebû Nuaym, *Ma'rifetü's-sahâbe*, 5/2734.

⁸⁰ İbn Asâkir, *Târîhu medîneti Dımeşk*, 62/420.

⁸¹ Taberânî, *Mu'cemü'l-Kebîr*, 22/136 (No. 362).

⁸² Taberânî, *Mu'cemü'l-Kebîr*, 22/136 (No. 363).

pislik!" dedi. Ardından Hz. Peygamber, "Gece evinizden çıktığınızda kapıları sıkıca kapatın." buyurdu.⁸³

Vahşî b. Harb, Müslüman olduğunda Hz. Peygamber ile yaşadığı diyalogu nakletmiştir.⁸⁴ Daha sonra söz konusu konuşmayı, Hz. Hamza'yı şehit edişi ve Müseylime'yi öldürmesi ile birlikte Ubeydullah b. Adî ve Ca'fer b. Amr'a da anlatmış, daha önce anlattığımız ve kaynaklarını aktardığımız bu rivayet Buhârî'nin *Sahîh*'i başta olmak üzere birçok hadis ve tarih kaynağında nakledilmiştir. Sonuç itibariyle Hz. Peygamber ile fazla vakit geçirme imkânı olmayan Vahşî b. Harb, çok sınırlı sayıda hadis nakletmiştir.

Sonuç

İslam dininin kaynaklarını bize nakleden sahâbîlerin, temel kaynaklara dayalı ve ilmî bir şekilde yazılmış hayatlarını öğrenmemiz gerekmektedir. Bu değerli kişilerden birisi de hayatıyla ilgili az bilgi bulunan, bu sebeple ilmî bir kitap veya tez konusu çalışmaya imkan bulunmayan Vahşî b. Harb'tir. Çoğunlukla Uhud Savaşı'nda Hz. Hamza'yı şehit etmesi, Hz. Peygamber'den sonra da peygamberlik iddiasında bulunan Müseylime'yi öldürmesiyle tanınan bu değerli sahâbînin, künyesinden onu Uhud Savaşı'na katılmaya teşvik eden kişiye, vefat ettiği dönemden naklettiği rivayet sayısına kadar birtakım ihtilaflar bulunmaktadır. Bu çalışmada hayatıyla ilgili özet bir bilgi verilirken aynı zamanda ihtilaflı rivayetler analiz edilerek bazı sonuçlara ulaşılmıştır.

Farklı ve hatalı rivayetler arasından tercihte bulunulduğunda, Vahşî b. Harb'in künyesinin Ebû Desme olduğu görülmektedir. Onun künyesi olarak geçen Ebû Harb, muhtemelen onun savaşçı özelliği ile ilgili söylenilmiş bir ifadedir. Zira Vahşî'nin hayatı savaşlarda geçmiş; savaş alanlarında Müslüman olmadan önce aldığı canlar, Müslüman olduktan sonra öldürdüğü kişiler Ebû Harb, yani çok savaşan kişi lakabını almasına vesile olmuştur. Aynı şekilde onun Vahşî b. Harb ismi de kişisel özelliklerinden ve savaşlardaki maharetinden kaynaklı bir isim gibi görünmektedir. Bu isim, sahâbe arasında görülmediği gibi o günün dünyasında çok kullanılan bir isim de değildir. Sadece dede ismini toruna verme geleneğinden kaynaklı olsa gerektir ki Vahşî'nin oğlunun adı Harb, torunun adı da Vahşî'dir.

Vahşî b. Harb'in Uhud Savaşı'na katılış sebebi olarak çoğunlukla Hind bint Utbe'nin ona özgürlüğünü Hz. Hamza'yı şehit etme karşılığında vaat etmesi anlatılmaktadır. Oysaki rivayetlere göre onun efendisi Cübeyr b. Mut'im, Bedir'de Hz. Hamza tarafından öldürülen amcası Tuayme b. Adî'nin intikamını alması karşılığında ona hürriyetini vaat etmiştir. Bunun dışında onun Hz. Hamza'yı şehit etme sebebi olarak nakledilenler, Vahşî'nin Bedir Savaşı'nın intikamını almak isteyen kişilerden birtakım menfaatler elde etmesinin sonuçları gibi görünmektedir. Anlaşıldığı kadarıyla Vahşî'nin Uhud Savaşı'na katılacağını öğrenen Hind bint Utbe, onu her gördüğünde Hz. Hamza'yı öldürmeye teşvik etmiş, ona vaatlerde bulunmuştur. Kısaca Hind, onun Uhud Savaşı'na katılış sebebi değildir. Bu durum da günümüzde halk arasında yaygın olan bir durumun kaynaklarda farklı olabileceğini göstermektedir.

⁸³ Taberânî, *Mu'cemü'l-Kebîr*, 22/137 (No. 369).

⁸⁴ Taberânî, *Mu'cemü'l-Kebîr*, 22/139 (No. 369, 370).

Mekke'nin fethinden bir müddet sonra Hz. Peygamber'in yanında Müslüman olan Vahşî'den Allah Resûlü'nün kendisine görünmemesini istemesi önemli bir ayrıntıdır. Hz. Peygamber'e amcası Hz. Hamza'nın Uhud meydanındaki naşını hatırlatan bu durum, Vahşî açısından bir sorun oluşturmuş ve Hz. Peygamber'i gördüğü zamanlarda ondan saklanmak durumunda kalmıştır. Vahşî'nin sonraki hayatında zaman zaman içki içmesi hatta içki cezası alması ve bu sebeple Hz. Ömer tarafından maaş düşürmeyle cezalandırılmasında yaşadığı bu durum etkili olabilir. Zira onun Hz. Peygamber'i uzaktan görüp de yanına çok yaklaşmaması ve onunla konuşmaması kolay kaldırılacak bir yük olmasa gerekir. Öte yandan bir sahâbînin içki içmesi çok görülen bir husus değildir. Ancak sahâbîlerin beşer olduğu unutulmamalıdır. Onların pek çok faziletinin yanı sıra canlarını verecek kadar samimi tövbe ettiklerinin de pek çok örneği vardır. Her halükârda Vahşî'nin durumu, Allah ile kulu arasındadır. Üstelik özelde sahâbîleri genelde ise tarihteki şahsiyetleri yargılayıcı pozisyonunda olmak doğru bir tarih okuması değildir. Tarihi okumaları hakikatlerin ortaya konulması, ibret ve öğüt alınması amacına matuf olmalıdır.

Kaynakça

- Ahmed b. Hanbel, Ebû Abdillâh eş-Şeybânî. *el-Müsned*. thk. Şuayb el-Arnaût vd. 45 Cilt Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 1421/2001.
- Altıntaş, Fatma Betül. "Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisine Hadis Maddeleri Eksininde Eleştirel Bir Yaklaşım". *Bilimname* 39/2 (2015), 295-310.
- Aynî, Ebû Muhammed Bedrüddîn Mahmûd b. Ahmed. *Umdetü'l-kârî fi şerhi Sahîhi'l-Buhârî*. 25 Cilt. Beyrut: Dâru lhyâi't-Türâsî'l-Arabî, ts.
- Begavî, Ebû'l-Kâsım Abdullâh b. Muhammed b. Abdilazîz b. el-Merzübân. *Mu'cemü's-sahâbe*. thk. Muhammed Emîn b. Muhammed el-Cekenî. 5 Cilt. Kuveyt: Mektebetü Dâri'l-Beyân, 1421/2000.
- Belâzurî, Ebû'l-Abbâs Ahmed b. Yahyâ b. Câbir. *Ensâbü'l-esrâf*. thk. Süheyl Zekkâr-Riyâd ez-Ziriklî. 13 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Fikr, 1417/1996.
- Belâzurî, Ebû'l-Abbâs Ahmed b. Yahyâ b. Câbir. *Fütûhu'l-Büldân*. Beyrut: Dâru Mektebeti'l-Hilâl, 1988.
- Beyhakî, Ebû Bekr Ahmed b. el-Hüseyn. *Delâilü'n-nübüvve*. 7 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1405.
- Beyhakî, Ebû Bekr Ahmed b. el-Hüseyn. *es-Sünenü'l-kübrâ*. thk. Muhammed Abdülkadir Atâ. Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 3. Basım, 1424/2003.
- Buhârî, Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmail. *et-Târîhu'l-kebir*. thk. Muhammed Abdülmüîd Hân. 8 Cilt. Haydarâbâd: Dâiretü'l-Meârifî'l-Osmâniyye, ts.
- Buhârî, Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmail. *el-Câmiu's-sahîh*. thk. Muhammed Züheyr b. Nasr. 9 Cilt. Beyrut: Dâru Tavki'n-Necât, 1422/2001.
- Demircan, Adnan – Öz, Şaban (ed.). *Peygamberimiz'in İzinde 40 Sahâbî*. İstanbul: Beyan Yayınları, 2019-2020.
- Ebû Dâvûd, Süleymân b. el-Eş'as b. İshâk es-Sicistânî el-Ezdi. *es-Sünen*. thk. Şuayb el-Arnaût vd. 7 Cilt. Beyrut: Dâru'r-Risâletü'l-Âlemiyye, 1430/2009.
- Ebû Nuaym, Ahmed b. Abdillâh el-İsfahânî. *Ma'rifetü's-sahâbe*. thk. Âdil b. Yûsuf el-Azâzî. 7 Cilt. Riyâd: Dâru'l-Vatan li'n-Neşr, 1419/1998.
- İbn Abdilber, Ebû Ömer Yûsuf b. Abdillâh. *el-İstiâb fi marifeti'l-ashâb*. thk. Ali Muhammed el-Bicâvî. 4 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Ceyl, 1992.
- İbn Asâkir, Ebû'l-Kâsım Alî b. el-Hasen ed-Dımaşkı eş-Şâfî. *Târîhu medîneti Dımeşk*. thk. Ömer b. Garâme el-Amravî. 80 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Fikr, 1995.
- İbn Ebî Âsim, Ebû Bekr Ahmed b. Amr b. ed-Dahhâk eş-Şeybânî. *el-Âhâd ve'l-mesânî*. thk. Bâsim Faysal Ahmed el-Cevâbire. 6 Cilt. Riyâd: Dâru'r-Râye, 1411/1911.
- İbn Ebî Hâtim, Ebû Muhammed Abdurrahmân b. Muhammed er-Râzî. *el-Cerh ve't-ta'dil*. Haydarâbâd: Tab'atü Meclisi Dâireti'l-Meârifî'l-Osmânî, 1952.
- İbnü'l-Esîr, Ebû'l-Hasan Ali b. Muhammed. *Üsdü'l-gâbe fi ma'rifeti's-sahâbe*. thk. Âdil Ahmed Abdülmevcûd-Ali Muhammed Muavvaz. 8 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1415/1994.
- İbnü'l-Esîr, Ebû'l-Hasan Ali b. Muhammed. *el-Kâmil fi't-târîh*. thk. Ömer Abdüsselâm et-Tedmürî. 10 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-Arabî, 1997.
- İbn Hacer, Ebû'l-Fadl Ahmed b. Ali b. Muhammed el-Askalânî. *el-İsâbe fi'temyizi's-sahâbe*. thk. Âdil Ahmed

- Abdülmevcûd-Ali Muhammed Muavvaz. 8 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1415.
- İbn Hacer, Ebû'l-Fadl Ahmed b. Ali b. Muhammed el-Askalânî. *Fethu'l-bârî bi şerhi sahihi'l-Buhârî*. 13 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Ma'rife, 1379.
- İbn Hazm, Ebû Muhammed Alf b. Ahmed el-Endelüsî el-Kurtubî. *Cevâmiu's-sireti'n-nebeviyye*. Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, ts.
- İbn Hişâm, Ebû Muhammed Abdülmelik b. Eyyûb el-Himyerî. *es-Siretü'n-nebeviyye*. thk. Mustafa es-Sekkâ vd. 2 Cilt. Mısır: Matbaatü Mustafa el-Bâbî'l-Halebî, 2. Basım, 1955.
- İbn Hıbbân, Ebû Hâtım Muhammed b. Hıbbân el-Büstî. *es-Sikât*. thk. Muhammed Abdülmüid Hân. 9 Cilt. Haydarâbâd: Dâiretü'l-Meârifî'l-Osmâniyye, 1393/1973.
- İbn Hıbbân, Ebû Hâtım Muhammed b. Hıbbân el-Büstî. *Sâhihu İbni Hıbbân*. thk. Şuayb el-Arnaût. 18 Cilt. Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 2. Basım, 1414/1993.
- İbn İshâk, Ebû Abdillâh Muhammed b. İshâk b. Yesâr el-Medenî. *Siretü İbni İshâk*. thk. Süheyl Zekkâr. Beyrut: Dâru'l-Fikr, 1398/1978.
- İbn Kânî, Ebû'l-Hüseyn Abdülbâkî el-Ümevî el-Bağdâdî. *Mu'cemü's-sahâbe*. thk. Salâh b. Sâlim el-Musarrâfî. 3 Cilt. Medine: Mektebetü Gurabâi'l-Eseriyye, 1418.
- İbn Kesîr, Ebû'l-Fidâ İsmail b. Ömer. *el-Bidâye ve'n-nihâye*. 15 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Fikr, 1986.
- İbn Kuteybe, Ebû Muhammed Abdullah b. Müslim ed-Dineverî. *el-Meârif*. thk. Servet Ukkâşe. Kahire: el-Hey'etü'l-Mısriyyetü'l-Âmme li'l-kitâb, 2. Basım, 1992.
- İbn Mâce, Ebû Abdillâh Muhammed b. Yezîd el-Kazvînî. *es-Sünen*. thk. Şuayb el-Arnaût vd. 5 Cilt. Beyrut: Dâru'r-Risâletü'l-Âlemiyye, 1430/2009.
- İbn Mende, Ebû Abdillâh Muhammed b. İshâk el-İsfahânî. *Ma'rifetü's-sahâbe*. thk. Âmir Hasan Sabrî. el-Ayn: Câmiatü'l-İmârâti'l-Arabîyyeti'l-Müttehide, 1426/2005.
- İbn Sa'd, Ebû Abdillâh Muhammed. *et-Tabakâtü'l-kubrâ*. thk. Muhammed Abdülkadir Atâ. 8 Cilt. Beyrut: Dâru'l-İlmiyye, 1990.
- Karagözoğlu, Mustafa Macit. "Şekil ve Muhteva Yönünden Diyanet İslam Ansiklopedisi'ndeki Hadis Maddeleri". *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*. 11/21 (2013), 485-541.
- Kur'ân Yolu, Türkçe Meâl ve Tefsir*. çev. Hayrettin Karaman vd. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2014.
- Küçükkaşçı, Mustafa Sabri. "Vahşi b. Harb". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 42/450-451. İstanbul: TDV Yayınları, 2012.
- Makrîzî, Ebû'l-Abbâs Takıyyüddîn Ahmed b. Alf. *İmtâ'u'l-esmâ bimâ li'n-nebiyyi mine'l-ahvâl ve'l-embvâl ve'l-hafede ve'l-metâ*. thk. Muhammed Abdülhamîd en-Nümeysi. 15 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, ts.
- Mizzî, Ebû'l-Haccâc Cemâlüddîn Yûsuf b. Abdirrahmân. *Tehzîbü'l-Kemâl fî Esmâi'r-Ricâl*. Thk. Beşşâr Avvâd Ma'rûf. Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 1980.
- Nevevî, Ebû Zekerıyyâ Yahyâ b. Şeref b. Mürî. *Tehzîbü'l-esmâ' ve'l-lugat*. 4 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, ts.
- Safedî, Salâhuddîn Halil b. Aybek. *Kitâbü'l-Vâfi bi'l-Vefeyât*. thk. Ahmed el-Arnaût-Mustafa et-Türkî. 29 Cilt. Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâs, 2000.
- Saraç, Adem. *Gülyüz'e Hasret -Hazreti Vahşi-*. İstanbul: Erkam Yayınları, 1438/2017.
- Süheylî, Ebû'l-Kâsım Abdurrahmân b. Abdillâh el-Has'amî el-Mâlekî. *Ravzu'l-ünûf fî şerhi's-sireti'n-nebeviyye li'bni Hişâm*. thk. Ömer Abdüsselâm es-Selâmî. 7 Cilt. Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâsi'l-Arabî, 1421/2000.
- Şâmî, Ebû Abdillâh Şemsüddîn Muhammed b. Yûsuf eş-Şâfiî. *Sübülü'l-hüdâ ve'r-reşâd fî sireti hayri'l-ıbâd*. thk. Âdil Ahmed Abdülmevcûd-Ali Muhammed Muavvaz. 12 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1414/1993.
- Taberânî, Ebû'l-Kâsım Müsnidü'd-dünyâ Süleymân b. Ahmed. *Mu'cemü'l-Kebîr*. thk. Hamdi Abdülmecit. 25 Cilt. Kahire: Mektebetü İbn Teymiyye, 2. Basım, 1415/1994.
- Taberî, Ebû Ca'fer Muhammed b. Cerîr. *Târîhu'l-ümem ve'l-mülûk*. 11 Cilt. Beyrut: Dâru't-Türâs, 2. Basım, 1387.
- Tayâlisî, Ebû Dâvûd Süleymân b. Dâvûd b. el-Cârûd. *el-Müsned*. thk. Muhammed b. Abdülmuhsin et-Türkî. 4 Cilt. Mısır: Dâru Hecer, 1419/1999.
- Taysî, Mehmet Serhan. "Kiyâfe". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 25/508. İstanbul: TDV Yayınları, 2002.
- Türkiye Diyanet Vakfı. "sahâbî". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. Erişim: 7 Haziran 2020. <https://islamansiklopedisi.org.tr/arama/?q=sahabi&page=24#>
- Vâkidî, Muhammed b. Ömer b. Vâkid. *Kitâbü'l-megâzî*. thk. Marsden Jones. 3 Cilt. Beyrut: Dâru'l-A'lemî, 1409/1989.
- Vâkidî, Muhammed b. Ömer b. Vâkid. *Kitâbü'r-ridde maa nebze min fütûhi'l-İrâk*. thk. Yahyâ el-Cebûrî. Beyrut: Dâru'l-Garbi'l-İslâmî, 1410/1990.

- Yazıcı, Mahmut. "İlahiyat Fakültelerinde Sahâbîlerle İlgili Tamamlanmış Yüksek Lisans ve Doktora Tezleri Üzerine Bir İnceleme". *Ekev Akademi Dergisi*. 18/59 (Bahar 2014). 457-488.
- Zehebî, Ebû Abdillâh Muhammed b. Ahmed b. Osman. *Târîhu'l-İslâm*. thk. Ömer Abdüsselâm et-Tedmurî. 52 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-Arabî, 2. Basım, 1993.
- Zehebî, Ebû Abdillâh Muhammed b. Ahmed b. Osman. *Siyeru a'lâmi'n-nübelâ*. thk. Şuayb el-Arnaût. 25 Cilt. Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 1985.
- Zehebî, Ebû Abdillâh Muhammed b. Ahmed b. Osman. *Tehzîbü Tehzîbi'l-Kemâl fî Esmâi'r-Ricâl*. thk: Guneym Abbâs Guneym-Mecdî Seyyid Emîn. Kahire: el-Fârûku'l-Hadisiyye li't-Tıbâati ve'n-Neşr, 2004.
- Zeren, İbrahim. *En Uzaktaki Yıldız Hz. Vahşî*. İstanbul: Heybe Yayınları, 2012.
- Ziriklî, Hayruddîn. *el-A'lâm*. Beyrut: Dâru'l-İlm li'l-Melâyîn, 15. Basım, 2002.